

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulossuunnitelma 2024

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:1

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulossuunnitelma 2024

Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö
CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-263-973-8
ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulossuunnitelma 2024

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:1		Teema	Hallinto
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Yhteisötekijä	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	26

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisee vuosittain tulossuunnitelman, joka ohjaa ministeriön tulevan vuoden toimintaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulossuunnitelma 2024 perustuu kansliapäällikön sekä osastojen ja toimintayksiköiden kanssa marras-joulukuussa 2023 käytyihin tuloseskusteluihin, joissa on sovittu vuotta 2024 koskevat linjaukset. Linjaukset koskevat sekä ministeriön ja hallinnonalan yhteisiä tavoitteista että toimialakohtaisia tavoitteita. Tulossuunnitelma sisältää myös ministeriön muiden toimintamenojen resurssikehyksen vuodelle 2024.

Tulossuunnitelma on käsitelty kansliapäällikön johtoryhmässä 14.12.2023.

Asiasanat tulossuunnitelmat, hallinto, tulostavoitteet, resurssit

ISBN PDF 978-952-263-973-8 **ISSN PDF** 1799-0351

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-973-8>

Undervisnings- och kulturministeriets resultatplan 2024

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2024:1		Tema	Förvaltning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Utarbetad av	Undervisnings- och kulturministeriet		
Språk	finska	Sidantal	26

Referat

Undervisnings- och kulturministeriet publicerar årligen en resultatplan som styr ministeriets verksamhet under det kommande året. Undervisnings- och kulturministeriets resultatplan 2024 baserar sig på resultatdiskussioner mellan kanslichefen, avdelningarna och verksamhetsenheterna i november-december 2023. Vid dessa diskussioner enades man om riktlinjerna för 2024. Riktlinjerna gäller såväl ministeriets och förvaltningsområdets gemensamma mål som sektorspecifika mål. I resultatplanen ingår också en resursram för ministeriets övriga omkostnader för 2024.

Resultatplanen behandlades i kanslichefens ledningsgrupp den 14 december 2023.

Nyckelord resultatplaner, förvaltning, resultatmål, resurser

ISBN PDF 978-952-263-973-8 **ISSN PDF** 1799-0351

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-973-8>

Ministry of Education and Culture Performance Plan for 2024

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2024:1   **Subject**   Administration

Publisher   Ministry of Education and Culture

Group author   Ministry of Education and Culture

Language   Finnish   **Pages**   26

Abstract

The Ministry of Education and Culture publishes an annual performance plan that guides the activities of the Ministry in the coming year. The performance plan for 2024 of the Ministry of Education and Culture is based on performance discussions with the Permanent Secretary and the Ministry's departments and units held in November and December 2023. The policy guidelines for 2024 were established in these discussions. The guidelines apply to both the common objectives of the Ministry and its branch of government as well as to the sector-specific objectives. The performance plan also includes a framework for resources for the Ministry's other operational expenditure for 2024.

The performance plan was discussed in the Permanent Secretary's senior management group on 14 December 2023.

Keywords   performance plans, administration, performance targets, resources

---

ISBN PDF   978-952-263-973-8   **ISSN PDF**   1799-0351

URN address   <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-973-8>

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Tulossuunnitelman lähtökohdat	8
3	Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiset tavoitteet	9
4	Toimialakohtainen politiikkaosa	13
4.1	Varhaiskasvatusta, perusopetusta ja vapaata sivistystyötä koskevat linjaukset	13
4.2	Lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevat linjaukset	14
4.3	Korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaa koskevat linjaukset	15
4.4	Kulttuuri- ja taidepolitiikkaa koskevat linjaukset	17
4.5	Nuoriso- ja liikuntapolitiikkaa koskevat linjaukset	18
4.6	Muut toimialakohtaiset linjaukset	20
5	Resurssit	25
	Liite 1. Muiden toimintamenojen resurssisuunnitelma 2024	26

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulossuunnitelma 2024 perustuu kansliapäällikön sekä osastojen ja toimintayksiköiden kanssa marras-joulukuussa 2023 käytyihin tuloskeskusteluihin, joissa on sovittu keskeiset vuoden 2024 toimintaa koskevat linjaukset. Tulossuunnitelma on käsitelty kansliapäällikön johtoryhmässä 14.12.2023.

Tulossuunnitelma sisältää resurssikehyksen vuodelle 2024.

2 Tulossuunnitelman lähtökohdat

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet perustuvat hallitusohjelmaan, opetus- ja kulttuuriministeriön strategiaan 2030 sekä toimialojen strategioihin, toimintaohjelmiin tai vastaaviin suunnitelmiin. Ministeriön sisäistä toimintaa koskevat tavoitteet perustuvat ministeriön strategian lisäksi valtionhallinnon tuottavuusohjelmaa koskevaan valmisteluun sekä ministeriön laadunhallinnan ja toiminnan kehittämistyöhön. Lokakuussa 2022 toteutetun CAF-itsearviointin tulokset on otettu huomioon vuoden 2024 sisäisen toiminnan tavoitteissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja sisäisen toiminnan yhteiset tavoitteet koskevat kaikkia osastoja ja toimintayksiköitä.

Vuonna 2024 ministeriön toiminnassa painottuvat hallitusohjelman keskeisten hankkeiden ja toimenpiteiden käynnistäminen ja toimeenpano, Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeen toteutus sekä valtionhallinnon tuottavuusohjelman valmistelu.

3 Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiset tavoitteet

Hallinnonalan yhteiset tavoitteet 2024–2027

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevat yhteiset tavoitteet koskevat kaikkia ministeriön osastoja ja toimintayksiköitä sekä koko hallinnonala. Tavoitteet perustuvat hallitusohjelmaan ja ministeriön strategiaan 2030. Ministeriön sisäistä toimintaa koskevat tavoitteet perustuvat ministeriön laadunhallintatyöhön sekä osastojen ja yksiköiden näkemyksiin sisäisen toiminnan kehittämisestä.

Hallitusohjelmasta tulevat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

Hallituksen asettamat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ovat:

- Varhaiskasvatuksen laatu paranee.
- Suomalaisten oppimistulokset ja koulutustaso nousevat.
- Perustaitojen osaaminen vahvistuu ja jokainen saavuttaa peruskoulusta riittävät perustiedot.
- Sivistys (koulutus, tiede, kulttuuri ja taide, nuoriso- ja liikunta) luo edellytyksiä talouden kasvulle.
- Koulutus vastaa paremmin työelämän tarpeisiin ja vähentää kohtaanto-ongelmaa.
- Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee.
- Kaiken ikäiset suomalaiset liikkuvat enemmän.

Sivistyshallinnon yhteiset toiminnalliset tavoitteet

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala muodostaa sivistyshallinnon, jolla luodaan edellytyksiä Suomen talouden kasvulle, kilpailukyvyille ja hyvinvoinnille, sivistyksen, luovuuden, innovaatioiden ja osaamisen kautta. Sivistyshallinnon yhteiset toiminnalliset tavoitteet ovat:

- Toteutetaan valtionhallinnon tuottavuusohjelmaa, jolla tuetaan hallituksen julkisen talouden kestävyysvajetta. Digitalisaation mahdollisuuksia hyödynnetään hallinnollisen työn vähentämisessä.

- Selkeytetään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluvaa virastorakennetta, kevennetään päällekkäistä hallintoa ja vahvistetaan virastojen tuloksellista ohjausta Sivistyshallinto 2030 -loppuraportin suuntaisesti huomioiden nykyisten yksiköiden erilaiset tehtävät.
- Parannetaan johtamista opetus- ja sivistyssektorilla.
- Sivistyshallinnon toiminnassa vahvistetaan varautumista ja riskienhallintaa valtionhallinnon toimijoille vuonna 2023 julkaistavan riskienhallintakäsikirjan pohjalta.
- Sivistyshallinnon toiminnassa vahvistetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun ohjeiden mukaisesti.
- Sivistyksellä, osaamisella ja yhteiskunnan uudistamisella tuetaan kulttuurista muutosta kestävyysmurroksen saavuttamiseksi. Sivistyshallinto noudattaa kestävä kehityksen tavoitteita sekä seuraa tavoitteiden toteutumista muun muassa valtionhallinnon yhteistä vaikuttavuusraportoinnin viitekehystä hyödyntäen.
- Kulttuurista moninaisuutta edistetään tavoitteellisin toimin ja panostetaan koko henkilökunnan jatkuvaan oppimiseen moninaisuutta koskevista asioista. Moninaisuustyössä hyödynnetään soveltuvin osin ministeriön moninaisuuden toimenpideohjelmassa tulossopimuskaudella määrittämiä toimenpiteitä.

Muut yhteiset tavoitteet:

- Valtiokonttorin valtionavustusjärjestelmä otetaan käyttöön yhteisessä projektissa Museoviraston, Opetushallituksen ja Taiteen edistämiskeskuksen kanssa VM:stä tarkennettavan aikataulun mukaisesti. Projektin lopputuloksena on ministeriön ja virastojen yhteinen valtionavustusprosessi ja palvelumalli sekä uudet valtionavustustoiminnan verkkopalvelut.
- Toimeenpannaan LUMA(TE)-strategiaa ja -toimenpidesuunnitelmaa.

OKM 2030-strategiasta tulevat yhteiset tavoitteet

Ministeriön strategian 2030 mukaisesti ministeriö vahvistaa sivistystä tiedolla, taidolla ja tunteella. Ministeriön toiminnassa korostuu avoin, vastuullinen ja luottamusta rakentava toimintatapa.

Ministeriö vaikuttaa toiminnallaan siihen, että

- kaikkien kyvyt ja osaaminen vahvistuvat
- luova, tutkiva ja vastuullinen toiminta uudistaa yhteiskuntaa
- merkityksellisen elämän edellytykset turvataan yhdenvertaisesti.

Ministeriön sisäistä toimintaa koskevat tavoitteet

- Toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön strategiaa 2030. Osastojen ja toimintayksiköiden toiminnalla, ministeriön laadunhallintatyöllä sekä yhteistyöryhmien toiminnalla tuetaan ministeriön strategian toimeenpanoa. Vahvistetaan strategian seuranta.
- Käynnistetään hallitusohjelman mukaiset hankkeet ja toimenpiteet.
- Lisätään ministeriöiden ja osastojen välistä yhteistyötä hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaan liittyvän hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi.
- Vahvistetaan toimialan näkyvyyttä ja merkityksellisyyttä. Parannetaan tietopohjaa ja analyysitoimintaa ministeriön toiminnan tueksi. Vahvistetaan systemaattista toimintaympäristön seuranta ja analyysia. Laajennetaan ennakointiajattelua kaikille toimialoille. Vahvistetaan vaikutusarviointeja koskevaa osaamista, käytänteitä ja yhteistyötä lainvalmistelussa.
- Uudistetaan ministeriön riskienhallintaa. Vahvistetaan ministeriön omassa toiminnassa riskienhallinnan menetelmien hallintaa ja johtamista. Toteutetaan riskien kartoitus ja sovitaan jatkotoimenpiteet. Laaditaan riskienkäsittelysuunnitelma tunnistettujen riskien hallintaan.
- Vahvistetaan osaamista toimintaympäristön vaatimusten ja ministeriön strategisten tavoitteiden suuntaisesti. Kehitetään ministeriön strategista henkilöstösuunnittelua. Luodaan selkeitä osaamis- ja urapolkuja. Varmistetaan henkilöstön vaihdostilanteessa mahdollisuus osaamisen siirtoon. Kehitetään assistenttityötä kehittämishankkeen tulosten pohjalta. Vahvistetaan keskustelukulttuuria ja -mahdollisuuksia, jotka lisäävät kokemusta OKM:ssä tehtävän työn yhteiskunnallisesta merkityksellisyydestä.
- Jatketaan laatutyötä ja ministeriön toimintakulttuurin kehittämistä. Yhdenmukaistetaan prosesseja osastoilla ja toimintayksiköissä. Prosessien kuvaamisesta siirrytään prosessien kehittämiseen. Kehitetään toimintatapoja sidosryhmien kanssa käytävän dialogin ja osallistamisen vahvistamiseksi. Laatutyöstä ja sen tuloksista viestitään koko henkilöstölle. Kehitetään uusia työn tekemisen tapoja

ja niiden osaamista. Varmistetaan sujuvat arjen käytännöt ja yhteistyö toimitiloissa (OKM ja OM).

- Toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyötä tehtyjen linjausten mukaisesti. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolinjaukset otetaan huomioon kaikessa ministeriön toiminnassa. Osastojen, toimintayksiköiden ja yhteistyöryhmien toiminnalla tuetaan ministeriön yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolinjausten toimeenpanoa. Panostetaan jatkuvaan oppimiseen yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden edistämässä.
- Varmistetaan, että hallinnon tuottamat tekstit ja muut aineistot ovat selkeitä, ymmärrettäviä ja saavutettavia.
- Kehitetään ministeriön johtamista. Arvioidaan johtamista. Kehitetään yhtenäisiä johtamisen periaatteita ja toimintatapoja. Toteutetaan esihenkilöitä koskeva 360 asteen arviointi osana johtamisen arviointia ja kehittämistä.

4 Toimialakohtainen politiikkaosa

4.1 Varhaiskasvatusta, perusopetusta ja vapaata sivistystyötä koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

- 1. Varhaiskasvatuksen laatu paranee.**
  - Vakiinnutetaan tarveperusteisen rahoituksen taso varhaiskasvatuksessa.
  - Vahvistetaan maahanmuuttotaustaisten osallistumista varhaiskasvatukseen.
  - Tuetaan yksityisen varhaiskasvatuksen toimintaedellytyksiä.
- 2. Perustaitojen osaaminen vahvistuu ja jokainen saavuttaa peruskoulusta riittävät perustaidot.**
  - Vakiinnutetaan tarveperusteisen rahoituksen taso perusopetuksessa.
  - Toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti kolmen vuosiviikkotunnin lisäys perustaitojen opetukseen perusopetuksessa.
  - Valmistellaan ja toteutetaan perusopetuksen oppimisen tuen kokonaisuudistusta koskeva lainvalmistelutyö.
- 3. Tunnistetaan vapaan sivistystyön merkitys osaamisen lisäämisessä ja harrastamisessa.**
  - Jatketaan toimenpiteitä vapaassa sivistystyössä hankitun osaamisen tunnustamiseksi.
  - Vahvistetaan oppivelvollisten mahdollisuuksia osallistua nivelvaiheen koulutukseen vapaassa sivistystyössä.
  - Toteutetaan hallitusohjelman mukaiset toimet, joilla vahvistetaan omavastuuosuutta harrastusmuotoisessa vapaan sivistystyön osallistumisessa.

4.2 Lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

- 1. Oppimistulokset toisen asteen koulutuksissa paranevat.**
  - Selvitetään TUVA-koulutuksen toimivuus ja selvityksen jälkeen arvioidaan tarve lainsäädännön muutoksille.
  - Valmistellaan tarvittavat muutokset oppivelvollisuuslainsäädäntöön.
  - Toteutetaan loppuun oppivelvollisuus uudistuksen seurantaohjelma ja uudistuksen toimeenpanon tuki.
- 2. Amatillinen koulutus vastaa paremmin yksilöiden ja työelämän tarpeisiin.**
  - Uudistetaan ammatillisen koulutuksen rahoitusmalli ja toiminnan ohjaus, jotta koulutus vastaisi paremmin työelämän tarpeisiin ja erityisesti oppivelvolliset saisivat riittävän lähiopetuksen ja ohjauksen.
  - Luodaan koulutuksen järjestäjille kannusteet ja ohjausmekanismit, joilla koulutustarjonta suuntautuu nykyistä paremmin työelämän tarpeiden mukaisesti ja huoltovarmuuden kannalta kriittiset osaamistarpeet varmistaen.
  - Luodaan kannusteet suunnata aikuisopiskelijoiden koulutustarjontaa tutkintoa lyhyempiin koulutuskokonaisuuksiin.
- 3. Laadukas ja saavutettava lukiokoulutus vahvistaa yleissivistystä.**
  - Uudistetaan lukion rahoitusmalli ml. pienten lukioiden lisä vastaamaan paremmin lukiokoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin ja edistämään kuntien rahoitusvastuun tasapuolista jakautumista kotikunnan mukaan.
  - Valmistellaan esitys ylioppilastutkinnon kehittämiseksi sisältäen mahdollisuuden englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamisen ja yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaamiseen lukiodiplomilla.
  - Selvitetään ja arvioidaan tarve liikunnan opetuksen hajauttamiseen lukio-opintojen ajalle.
  - Valmistellaan esitys, jolla mahdollistetaan lukiodiplomin suorittaminen kaikille lukiolaisille kuvataiteessa, liikunnassa ja musiikissa.

4. Jokainen opiskelija saa tarvitsemansa oppimisen tuen edetäkseen toisen asteen opinnoissa, koulutuksen keskeyttäminen vähenee.

- Toteutetaan oppimisen tuen kehittämisohjelma, mikä osaltaan toteuttaa hallitusohjelman tavoitetta selkeyttää ja yhtenäistää oppimisen tuen ketjua varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.
- Valmistellaan esitykset, joilla varmistetaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden riittävä lähiopetus ja työpaikkaohjaus sekä henkilökohtaisten suunnitelmien toteuttaminen.
- Valmistellaan esitykset, joilla turvataan lukiolaisten riittävä opintojen ohjaus ja moniammatillinen tuki opiskeluissa etenemiseksi.
- Säädetään lukiolaisen oikeudesta tukiopetukseen.

5. Jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden valmistelu etenee kohti toteutusta.

Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuuden toteutus etenee hankesuunnitelman mukaisesti.

- Jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden tietoaalustaa koskevat sopimukset on tehty ja keskeisten tietovarantojen koonti tietoaalustalle on aloitettu.
- Ensimmäisiä MVP -versioita (minimum viable product) palveluista on toteutettu.

4.3 Korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaa koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

1. Vahvistuva tutkimus tukee talouden tuottavuuden kasvua ja yhteiskunnan uudistumista.

- Vahvistetaan parlamentaaristen ja hallitusohjelman linjausten pohjalta TKI-politiikan valmistelua, toimeenpanoa ja koordinoitua yhdessä muiden ministeriöiden ja uuden tutkimus- ja innovaationeuvoston kanssa.
- Laaditaan valtion T&K-rahoituksen käytön pitkän aikavälin suunnitelma hallituksen selontekona eduskunnalle.
- Toimeenpannaan talousarvion 2024 ja valtion T&K-rahoituksen käytön pitkän aikavälin suunnitelman mukaiset T&K-rahoituslisäykset OKM:n hallinnonalalla.
- Käynnistetään tohtorikoulutuspilotti tuhannen uuden tohtorin kouluttamiseksi, tohtorin tutkintoon johtavan koulutuksen nopeuttamiseksi ja tohtorikoulutuksen prosessien uudistamiseksi sekä T&K-rahoituslisäyksen tavoitteiden tukemiseksi.

2. Koulutus- ja osaamistason nousulla lisätään osaavan työvoiman tarjontaa.

- Laaditaan suunnitelma toimenpiteistä, joilla edetään kohti tavoitetta nuorten aikuisten korkeakoulutettujen määrän nostamisesta OECD-maiden kärkitasolle.
- Huomioidaan koulutustason nosto osana korkeakoulujen tulevan sopimuskauden tutkintotavoitevalmistelua.
- Laaditaan ja toimeenpannaan suunnitelma korkeakoulutuksen kasautumisen ehkäisemiseksi.
- Toimeenpannaan SOTEKO-hankkeen esityksiä sosiaali- ja terveysalan koulutuspolkujen sujuvoittamisesta ja tutkintorakenteen uudistamisesta.
- Edistetään tutkintoa pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen työvoimatarpeeseen.

3. Korkeasti koulutettujen kansainvälisten osaajien määrä työmarkkinoilla kasvaa.

- Jatketaan Talent Boost -ohjelman toimeenpanoa.
- Toimeenpannaan esitykset lukuvuosimaksullisten opiskelijoiden lukuvuosimaksujen nostosta, hakemusmaksun käyttöönotosta ja lukuvuosimaksuvälytelyn estämisestä.
- Valmistellaan selvitys, jossa arvioidaan lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden valtakunnallisen apurahajärjestelmän käyttöönottoa ja kannusteiden lisäämistä Suomeen jäämiselle valmistumisen jälkeen.

4. Rahoitus, ohjaus ja lainsäädäntö edistävät korkeakoulu- ja tiedepoliittisia tavoitteita.

- Valmistellaan korkeakoulujen ohjaus- ja rahoitusmallin uudistukset ja tarvittavat säädösmuutokset korkeakoulujen rahoitus- ja ohjauskäytänteitä uudistavan työryhmän esitysten pohjalta sekä sovitaan korkeakoulujen kanssa sopimuskauden 2025–2028 keskeisistä tavoitteista, toimenpiteistä ja rahoituksesta.
- Valmistellaan koulutusvastuujärjestelmän kokonaisuudistus ja edistetään korkeakoulujen profiloitumista.
- Laaditaan selvitys ylioppilaskunta- ja opiskelijakuntatoiminnasta, jonka pohjalta käynnistetään mahdollinen jatkovalmistelu.
- Viimeistellään arkistolain kokonaisuudistus.
- Käynnistetään Tieteellisten seurain valtuuskuntaan koskevan lain uudistaminen 12/2022 valmistuneen selvityksen pohjalta.

5. Digitaalisuus edistää korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua ja saavutettavuutta.

- Perustetaan tutkimuksen digitalisaation seurantaryhmä sekä varaudutaan suurteholaskennan ja datanhallinnan toimintaympäristön ylläpitoon ja päivittämiseen.
- Edistetään korkeakoulutuksen uudistumista ja saavutettavuutta digitalisaation avulla mm. tukemalla digivisiota sen tavoitteiden saavuttamisessa ja tuomalla korkeakoulujen opintotarjontaa yhteiselle digitaaliselle alustalle.

4.4 Kulttuuri- ja taidepolitiikkaa koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

1. Taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset parantuvat ja tuotannon sekä jakelun muodot monipuolistuvat.

- Valmistellaan kulttuuripoliittista selontekoa sekä poikkihallinnollisen luovien alojen kasvustrategiaa.
- Tuetaan kulttuuri- ja luovien alojen kasvua vahvistamalla kulttuurisisältöjen saatavuuden, tuotekehityksen, viennin ja kansainvälistymisen edellytyksiä ja vahvistetaan toimien koordinoitua.
- Tuetaan kulttuuri- ja luovien alojen rakennetuella toimialojen kestävä uudistumista osana EU:n elpymis- ja palautumistukivälinettä.
- Edistetään kestävä matkailua toimeenpanemalla kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartta.
- Vahvistetaan tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta kehittämällä tekijänoikeuksia koskevan datan hallinnoinnin teknistä infrastruktuuria.
- Valmistellaan Taiteen edistämiskeskuksen ja sen yhteydessä olevien luottamuselinten toiminnan ja rakenteen uudistamista vuonna 2020 valmistuneen arvioinnin perusteella.

2. Osallisuus kulttuuriin lisääntyy ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa kaventuvat.

- Taide-, kulttuuri- ja kirjastopalveluja on saatavilla eri väestöryhmien tarpeisiin ja palvelujen käyttö palaa koronapandemiaa edeltäneelle tasolle.
- Vahvistetaan kulttuurisen moninaisuuden toteutumista taiteen ja kulttuurin sisällöissä ja palveluissa sekä toimijarakenteissa toimeenpanemalla ministeriön kulttuurisen moninaisuuden toimintaohjelmaa myös osana yhdenvertaisuustiedonannon toimenpiteitä.

- Vahvistetaan lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia taiteeseen ja kulttuuriin Harrastamisen Suomen mallin kautta sekä vakiinnuttamalla Lukulahja lapselle -malli.
- Kulttuurihyvinvointitoiminnan ja asiantuntijapalvelun vahvistamiseksi kehitetään pysyviä rakenteita osaksi valtionhallintoa ja tuetaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintatyötä.
- Vahvistetaan taiteen perusopetuksen tietopohjaa, koulutusmuodon tuottamaa osaamista sekä saavutetun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Käynnistetään taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus, jonka tavoitteena on parantaa opetuksen saavutettavuutta eri taiteenalat huomioiden.

3. Kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen.

- Vakiinnutetaan kulttuurin tietoperustan ylläpitämistä ja kehittämistä.
- Jatketaan muinaismuistolain uudistamista.
- Käynnistetään kuvaohjelmalain uudistus.
- Toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriperintöstrategiasta laatimalla erillinen toimeenpanosuunnitelma.
- Tuetaan kulttuuriperintöaineistojen digitaalisen saatavuuden, käytön ja pitkäaikaissäilytyksen lisääntymistä.
- Toimeenpannaan arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa.
- Jatketaan arkkitehtuuri- ja designmuseohankkeen valmistelua.
- Osallistutaan kansallisesti merkittävien kulttuurirakennusten uudisrakennus- ja peruskorjaushankkeisiin.

4.5 Nuoriso- ja liikuntapolitiikkaa koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

Opintotuki

1. **Kehitetään opintotukea yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien edistämiseksi.**
  - Käynnistetään opintotuen kokonaisuudistuksen valmistelu. Opintotuen kokonaisuudistuksessa käydään läpi opintorahan taso, opintolainan suuruus ja opintolainahyvityksen määrä, vapaiden tulojen rajat, perheellisten opiskelijoiden asema ja asumisen tukeminen. Tulorajojen riittävyttä ja mahdollisuutta nostaa niitä arvioidaan puoliväliriihen

yhteydessä. Selvitetään myös oppisopimuskoulutusten ja opintotuen parempi yhteensovittaminen. Lisäksi opiskelijoiden yleisen asumistuen rinnalle selvitetään ja kehitetään yhteisasumista suosiva ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto. Vuoden 2024 aikana nimetään kokonaisuudistusta valmisteleva työryhmä ja laaditaan ja käynnistetään tarpeellisia taustaselvityksiä.

Liikunta

2. **Liikunnallisen kokonaisaktiivisuuden lisääminen ja kansalaistoiminnan edellytysten vahvistaminen.**
  - Laajennetaan ja vakiinnutetaan Liikkuvat-kokonaisuus valtakunnallisesti kattavaksi toiminnaksi. Toimeenpannaan Suomi liikkeelle -ohjelmaa liikunnallistamalla organisaatioiden toimintakulttuureja, laajentamalla liikuntaneuvontaa ja parantamalla liikkumisolosuhteita.
  - Jatketaan vastuullisen ja kaikille avoimen kansalaisjärjestötoiminnan kehittämistä sekä varmistetaan turvallinen harrastaminen vakinaistamalla ja laajentamalla Et ole yksin -palvelu.
  - Kehitetään ylimääräisen urheilijaeläkkeen myöntöprosessia hallitusohjelmakirjausta vastaavaksi.
  - Selkeytetään urheilija-apurahajärjestelmää ja sen myöntökriteereitä eri lajit ja lajiryhmät paremmin kattavaksi, painottaen erityisesti tavoitteellisten nuorten urheilijoiden asemaa ja mahdollisuuksia tavoitella kansainvälistä huipputasoa.
  - Otetaan käyttöön uusi liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirja.
  - Kasvatetaan entisestään roolia kansainvälisenä liikunta- ja urheilutapahtumien järjestäjänä siten, että OKM yhdessä tapahtumakaupunkien kanssa luo järjestämisedellytyksiä eri lajien kilpailuihin painopisteenä erityisesti nuorten arvokisat.

Nuoriso

3. **Tuetaan nuorten kasvu- ja elinoloja luomalla ja kehittämällä yleisiä edellytyksiä nuorisotyölle ja -politiikalle.**
  - Käynnistetään valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2024–2027 toimeenpano.
  - Hyväksytään valtionapukelpoiset nuorisoalan osaamiskeskukset kaudelle 2024–2027 ja sovitaan niiden tehtävät toimialan kehittämisessä.
  - Kehitetään nuorisotoimialan tiedontuotantoa ja edistetään kehitettyjen järjestelmien tunnettuutta, käyttöönottoa ja hyödyntämistä.

4.6 Muut toimialakohtaiset linjaukset

Hallintoyksikköä koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

1. **Varmistetaan valtioneuvoston yhteisten digitaalisten työvälineiden ja niitä hyödyntävien tietoturvallisten, tehokkaiden ja yhtenäisten prosessien ja toimintatapojen jalkauttaminen, osaaminen ja vakiinnuttaminen ministeriössä.**
  - Huolehditaan valtionavustustoiminnan kehittämis- ja käyttöönotto-projektin tavoitteiden toteutumisesta ministeriössä ja hallinnonalalla.
  - Tuetaan osastoja ja yksiköitä PTS-käyttöön otossa, käynnistetään digivalmentaja- ja digikummi-verkosto sekä Yhdessä -hankkeen digitaalisten työvälineiden käyttöönottoprojekti.
  - Ylläpidetään Salama-järjestelmä ja sen tuki. Valmistellaan tiedon migraatio uuteen tietojärjestelmään. Otetaan käyttöön vähimmäistietojen siirron rajapintaratkaisu.
  - Edistetään projektin- ja hankehallinnan hyvien käytäntöjen kehittämistä, osaamista ja juurruttamista toimintayksiköiden toimintaan.
  - Vahvistetaan ministeriön ja hallinnonalan digitaalista turvallisuutta täsmentämällä ohjeistusta, kehittämällä tietoturva- ja tietosuojaosaamista sekä varmistamalla digitaaliseen turvallisuuteen liittyvä tiedonkulku ministeriössä. Luodaan hallinnonalan tietoturvallisuuden tilannekuvan ylläpitämisen ja seurannan toimintamalli.

2. **Vahvistetaan keskitettyä henkilöstöhallintoa tukemaan ministeriön strategista toimintasuunnittelua ja toiminnan ja talouden yhteensovittamista tukevaa ennakointia. Tehostetaan HR-palveluita keskittämällä niitä osittain valtionhallinnon yhteisten toimintatapojen mukaisesti palvelukeskukseen.**
  - Luodaan ministeriöön toiminnan ja talouden suunnittelua tukeva strategisen henkilöstösuunnittelun toimintatapa.
  - Keskitetään rekrytointiprosessi henkilöstöhallintoon ja vahvistetaan rekrytointien suunnitelmallisuutta ja laatua kehittämällä samalla ministeriön työnantajakuva.
  - Tehostetaan henkilöstöhallinnon prosesseja ottamalla käyttöön Palkeiden HRM-kokonaispalvelu ja tuetaan vapautuvalla resurssilla ministeriön strategista henkilöstösuunnittelua.

3. **Vahvistetaan systemaattisen perehdyttämishojelman pohjalle rakentuvaa strategista osaamisen kehittämistä ja johtamista ministeriön työyhteisöissä. Tuetaan henkilöstön mahdollisuuksia kehittyä työtehtävien ja tavoitteiden edellyttämällä tavalla.**
  - Tuetaan osastoja ja yksiköitä suunnitelmallisessa osaamisen siirtämisessä erilaisia osaamisen kehittämiskeinoja monipuolisesti hyödyntäen.
  - Toteutetaan keskijohdolle suunnatut vertaistuen mahdollistavat työnohjaukselliset keskustelufoorumit, asiantuntijoiden kohdennettu 360 -palauteprosessi sekä jatketaan assistenttityön kehittämistä mahdollistamalla erilaisia urapolkuja tehtäviin erikoistumisen ja työnjaon kehittämisen kautta.
  - Uudistetaan ja yhdenmukaistetaan työyhteisökohtaisten kehittämistoimenpiteiden suunnittelua Tutka-henkilöstö-tutkimusjärjestelmän käyttöönoton yhteydessä.

4. **Keskitetään omistajaohjaus sekä kehitetään ministeriön ja hallinnonalan varautumista.**
  - Kehitetään ministeriön ja hallinnonalan valmiussuunnittelua sekä harjoittelua yhteistyössä VNK:n kanssa. Jatketaan jatkuvuussuunnittelun kehittämistä.
  - Osallistutaan NATO -työryhmien työskentelyyn ja varmistetaan OKM:n sisäinen yhteistyö.
  - Tarkistetaan CSC oy:n omistajaohjauksen linjaukset ja seurataan yhtiön infran uudistamishankkeen toteutusta.
  - Pyritään ratkaisemaan Hevosopisto oy:n omistajaohjauksen siirtäminen.

5. **Toteutetaan toimitilamuutokset VNK:n asettaman projektin puitteissa.**
  - OKM ja OM sijoittuminen yhteisiin toimitiloihin syyskuun alkuun 2024 mennessä.
  - Sovitaan toimitilojen käytön yhteisistä toimintatavoista.

Talouslyksikköä koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

1. **Suunnittelu**
  - JTS- ja talousarvioesitysten valmistelu ja koordinointi.
  - Vahvistetaan talouden ja rahoituksen yleistä osaamista ja palvelukykyä.
  - Osallistutaan Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeen valmisteluun, erityisesti talouteen liittyvien yhteisten palveluiden kehittämiseksi.

- Osallistutaan valtionhallinnon tuottavuusohjelman valmisteluun ja toimeenpanoon.
- Vahvistetaan konsernitason taloussuunnittelua hallinnonalan virastojen talouden suunnittelun prosesseissa.
- Osallistutaan hallitusohjelman taloudellisten vaikutusten valmisteluun ja toimeenpanoon.

2. Toteuttaminen

- Varmistetaan taloushallinnon palvelukyky ja jatkuvuus sekä toteutetaan taloushallinnon kehittämishankkeita.
- Toteutetaan valtionavustusten taloustarkastusta ja valtionosuuksia koskevaa tarkastustoimintaa, lisätään tarkastuksia määrällisesti ja kehitetään menetelmiä sekä vahvistetaan tarkastustoimen vaikuttavuutta.
- Valtionosuusjärjestelmäprosessin koordinointi- ja kehittämistehtävät mukaan lukien Opetushallituksen rahoitusjärjestelmää koskeva ohjaus, rahoitus- ja maksatusprosessit sekä tiedonkeruun, valvonnan ja tarkastuksen prosessit ja rahoituksen yhteistyöryhmän valtionosuusjaoston koordinaatio.

3. Muut tavoitteet

- Uudistetaan talouden suunnittelua, toteuttamista ja valvonnan prosesseja Sivistyshallinto 2030 -hankkeen linjausten mukaisesti.
- Osallistutaan kuntien valtionosuusjärjestelmän ja laskennallisen rahoitusjärjestelmän uudistamiseen.
- Varmistetaan Sivistyshallinto 2030 hankkeen toimenpiteiden edellyttämä asiantuntemus talouden prosessien uudistamisessa.

Kansainvälisten asiain sihteeristöä koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

1. Edistetään OKM:n toimialan määriteltyjä ydintavoitteita EU-vaalikaudelle 2024–2029.

- Jatkokehitetään eurooppalaista koulutusalueita erityisesti opiskelija-, tutkija- ja henkilöstöliikkuvuuden edistämisen näkökulmasta.
- Panostetaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan.
- Parannetaan kulttuurin ja luovien alojen toimintaedellytyksiä osana strategisen kilpailukykyyn vahvistamista.
- Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja kestäviä arvoja.
- Edistetään EU-vaikuttamista.

2. **Varmistetaan suomalaisen koulutuksen näkyvä rooli Ukraina-yhteistyössä.**
  - Jatketaan läheistä yhteistyötä Ukrainan opetusviranomaisten kanssa. Varmistetaan koulutuksen näkyvyys Suomen kansallisessa tuessa Ukrainalle.
  - Seurataan kansainvälisten järjestöjen toimia Ukrainassa, etsitään vaikuttamiskohtia ja välitetään tietoa suomalaistoimijoille yhteistyömahdollisuuksista.

3. **Kehitetään monenkeskeisen yhteistyön vaikuttamista.**
  - Seurataan YK:n Agenda 2030:n toimeenpanoon liittyviä keskeisiä globaaliprosesseja (ml. Transforming Education Summit -aloitteet, Mondiacult-jatkoseuranta) ja osallistutaan toimintaan Suomen strategisten painopisteiden mukaisesti.
  - Vaikutetaan siihen, että OKM:n toimialat, erityisesti koulutus, huomioidaan YK:n tulevaisuushuippukokouksen (Summit of the Future) prosesseissa.
  - Seurataan ja vaikutetaan OKM:n näkökulmasta aktiivisesti Suomen Nato-jäsenyyteen liittyvissä prosesseissa.

4. **Lisätään kansainvälisen yhteistyön strategisuutta.**
  - Terävöitetään yhteistyön kärkiä (temaattiset ja alueelliset) erityisesti kahdenvälisessä yhteistyössä.
  - Vahvistetaan maakuvaviestintää OKM:n aloilla ml. toimialan maakuvaviestinnän narratiivien uusiminen sekä osaamis-, kulttuuri- ja tiedediplomatian vahvistaminen osana Team Finland -työtä.
  - Toteutetaan Afrikka-toimintaohjelmaa hallitusti ja tuloksellisesti.

Viestintäyksikköä koskevat linjaukset

Toiminnan painopisteet vuonna 2024 ovat:

1. **Toteutetaan hallitusohjelman viestintää, millä osaltaan varmistetaan hallitusohjelman toimenpiteiden toteutumista sekä kansalaisten oikeus saada tietoja julkisista päätöksistä ja niiden valmistelusta.**
  - OKM:n viestinnässä keskitytään erityisesti hankkeisiin, joiden valmisteluvaihe edellyttää vuorovaikutusta (TKI, kulttuuripoliittinen selonteko, VANUPO -ohjelma, toisen asteen koulutukseen liittyvä hallitusohjelman toteutus, perusopetuksen tulevaisuustyö sekä Suomi liikkuu -ohjelman yhteistyö).

- Viestitään hallitusohjelman yhteisistä strategisista kokonaisuuksista periaatepäätöksessä sovittujen linjausten mukaisesti ja varmistetaan osaltamme yhteistyön sujuvuus, ml. ministerityöryhmäviestintä.
2. **Varmistetaan ja tuetaan viestinnän keinoin Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeen avointa, vastuullista ja luottamusta rakentavaa toteutusta.**
- Suunnitellaan ja toteutetaan uudistuksen viestintää hallinnonalan virastojen kanssa viestinnän alaryhmässä sekä uudistusta johtavissa ryhmissä.
  - Huolehditaan kaikkien alaryhmien viestinnän tuesta.
  - Käytetään viestinnässä vuorovaikutusta ja avoimuutta tukevia viestinnän keinoja ja kanavia.
3. **Toteutetaan OKM:n osalta Kampus-intranetin uudistaminen ja otetaan käyttöön yhteistyösovelluksia osana valtioneuvoston Yhdessä -hanketta.**
- Projektoidaan ja aikataulutetaan uudistuksessa tarvittavat toimet.
  - Tuotetaan ministeriön yhteiset sivut ja sisällöt uuteen Kampukseen ja koordinoidaan muuta sisällöntuotantoa ministeriössä.
  - Edistetään uusien digitaalisten työvälineiden ja -tapojen käyttöä yhdessä koko ministeriön henkilöstön kanssa.
4. **Lisätään viestintätaitoja ministeriössä ja vaikutetaan valtioneuvoston viestinnälliseen yhteistyöhön.**
- Osallistutaan aktiivisesti valtioneuvoston viestinnällisen yhteistyöhön ja sen kehittämiseen ml. yhteiset poolit, visuaalinen ilme, verkkoviestintä.
  - Huolehditaan OKM:n verkkosivujen sisällöistä ja toiminnallisuuksista YJA-versiopäivityksen yhteydessä ja perehdytetään yksikköjen/ osastojen päivittäjät uuteen käyttöliittymään.
  - Kehitetään viestintäyksikön kuvattuja prosesseja ennakoivan ja strategisen viestinnän suuntaan esimerkiksi ennakoimalla julkiseen keskusteluun nousevia asioita ja valmistautumalla niihin vastaamiseen.
  - Perehdytetään virkakuntaa ministeriön viestintäkäytäntöihin ja pyritään lisäämään viestintään liittyvää osaamista (esim. tietoiskut eri aiheista).
5. **Päivitetään suomalaisen koulutusjärjestelmän narratiivi huomioiden PISA2022 -tulokset.**
- Tarkistetaan ja päivitetään ydinviestit huomioiden kaikki kasvatus- ja koulutusasteet sekä kansainvälinen viestintä.
  - Päivitetään viestintämateriaaleja tarvittavilta osin.

5 Resurssit

Opetus- ja kulttuuriministeriön resurssit vuodelle 2024 käyvät ilmi liitteestä 1.

Liite 1. Muiden toimintamenojen resurssisuunnitelma 2024

Osasto/yksikkö	MINISTERIT	KPE	KAS	VIY	HAL	TAL	VAPOS	LAMOS	KTPO	KUPO	NUOLI	YHT.
Henkilömäärä		15	17	10	19	15	33	30	39	49	33	260
HTV määrä		15	17	10	19	15	33	27	39	43	33	251
Menolaji												
		Määräraha										
Työhyvinvointi, 80 €/hlö		1 200	1 360	960	1 520	1 200	3 040	2 480	3 120	3 920	2 240	21 040
Henkilöstön kehittäminen, 100 €/hlö		1 500	1 700	1 200	1 900	1 500	3 800	3 100	3 900	4 900	2 600	26 100
Painatuspalvelut (säädös- ym. painatukset)		-	7 000	-	17 000	-	2 000	10 000	12 000	10 745	600	59 345
Ravitsemis- palvelut		11 180	5 000	1 500	3 000	3 000	10 000	6 000	3 700	40 720	8 500	92 600
Matkustus		4 500	4 000	5 000	3 000	15 000	20 000	30 000	23 400	58 000	21 800	184 700
Voimassa oleviin sopimukseen perustuvat palvelujen hankinnat		46 500	7 000	46 800	790 400	230 000	-	-	-	40 000	-	1 160 700
Muut menokohteet	150 000	312 040	13 000	105 000	408 100	208 000	20 000	-	14 000	166 400	85 960	1 482 500
Tulot					-124 000						-20 000	-144 000
Yhteensä	150 000	376 920	39 060	160 460	1 100 920	458 700	58 840	51 580	60 120	324 685	101 700	2 882 985

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-973-8 PDF